

.. Posudek oponenta dizertační práce

Jméno studenta: Michal Plos

Název práce: Filosofie magie: fenomén magického myšlení a magického rituálu

Jméno oponenta: Věra Schifferová

Předložená doktorská dizertace o rozsahu 116 stran včetně úvodu, závěru a soupisu použité literatury sestává ze tří hlavních kapitol: 1) „Filozofie platonských škol obecně“, 2) „Plotinovo mystické Jedno“, 3) „THEION ERGON“. První dvě kapitoly nejsou explicitně zaměřeny k tomu, co je vlastním tématem dizertace. Tomu je věnována uvedená třetí kapitola pojednávající o „díle bohů“, neboli theurgii, která začíná až na str. 63. Polovina předložené práce je pojata spíše jen jako příprava k tomu, co by mělo být analyzováno především. Výklad o platonismu, který přináší první dvě kapitoly, není a ani nemůže být výsledkem původní doktorandovy badatelské práce. Opírá se o sekundární literaturu. Z ní jsou převzaty do této dizertace celé dlouhé pasáže, celé odstavce, či několik odstavců, a to mnohdy v takřka doslovném znění (viz např. Oddíl 1.1.3, v němž je hlavním zdrojem text: Armstrong, Blumenthal, Platonism, online dostupný na <https://www.britannica.com/topic/Platonism>).

Bohužel, ne vždy je v předložené dizertaci uveden citovaný zdroj. To je nejzávažnějším nedostatkem této dizertace. Například v odd. 1.1.1 a v odd. 1.1.2 je několik odstavců mlčky převzato (a autorem přeloženo z angličtiny do češtiny) z výše uvedeného internetového zdroje (*Platonism. Greek Platonism from Aristotle through Middle Platonism: its nature and history*).

Jsou to tyto odstavce:

MP:

„Aristotelés jaksí vystoupil z řady žák-učitel a revizí Platónovy nauky brojil také proti Platónovým spolupracovníkům a nástupcům, kteří se podíleli na přednáškách v Akademii. Mezi ně patřili Speusippus a Xenokrates . Zejména Speusippus vyzdvihoval Platónovy číselné tendence a zrušil tvary ve prospěch čísel. Navrhoval také existenci různých principů pro různé druhy entit, z čehož byl posléze obviněn samotným Aristotelem, že rozrušuje souvislosti mezi skutečnostmi. Xenokrates zase identifikoval formy a čísla a zahájil dlouhý proces hledání pokud možno neměnných doktrín u Platóna tím, že stanovil, že formy pocházejí pouze z těch věcí, které existují v přírodě. Byl prvním, který obrátil svou pozornost k předmětu sporů, které v historii platonismu panovaly. Jednalo se o vytríbení názoru, zda popis stvoření uváděný v Timaiovi je chronologický nebo pouze příkladový. Po zralé úvaze však setrval u druhého názoru, který se ve starověku ujal a byl tím nejpreferovanějším názorem. Aristotelés zastával názor chronologického výkladu. Není jisté, zda tři Xenokratovi nástupci v čele Akademie rozvinuli platonismus. Krantor byl údajně prvním, kdo napsal komentáře k Platónovi, zejména k Timaiovi. Po Krantorovi se Akademie asi dvě století vážně zabývala otázkou, zda lidé mají nárok na vědění, což bylo inspirováno Ústavou o timokracii, tj. že jedině intelektuálně vycvičený člověk může vejít do kontaktu s božstvím, v jiném slova smyslu to znamená, že společenskou vládu mohou provádět pouze zdatní jedinci ducha ušlechtilého. Tento proud začal být rozvíjen Arkesilaem z Pitany, jmenovitým zakladatelem platonské Střední akademie. Platonici v tomto období usilovali o rozvoj jakéhosi agnostického, falsifikujícího kriticismu vázaného na postavu Sókrata v raných Platónových dialozích. Ovšem chtěli tím také reagovat na filosofický dogmatismus některých tehdejších helénistických filosofů, zejména stoiků. Je pravděpodobné, že Arkesilaos byl do určité míry ovlivněn Pyrrhónem z Elidy, zakladatelem pyrrhónské tradice, která byla často jmenována jako skepticistická. Skeptičtí akademici popřeli jistotu čehokoliv a vypracovali sofistickou teorii pravděpodobnosti jako vodítko pro praktické

rozhodování. Jejich kritickou dialektiku a teorii pravděpodobnosti nejlépe vysvětlil Karneades z Kyrény zakladatel Nové akademie, který pokračoval v Arkesilaově duchu. Návrat k dogmatickému a pozitivnímu filosofickému učení byl uskutečněn Filónem z Larissy a jeho žákem Antiochem z Aškelonu, který byl hlavou školy, tzv. eklektické akademie, v letech 79–78 př. n. l.“

EB:

„Aristotle, however, was not reacting only against Plato but also against Plato’s associates and immediate successors as head of the Academy, namely Plato’s nephew Speusippus (c. 410–339 bce) and Xenocrates (396–314 bce). Speusippus, in particular, accented the mathematical tendencies of the late Plato and abolished forms in favour of numbers. He also posited different principles for different sorts of entities and so was accused by Aristotle of breaking the connections in reality. Xenocrates identified forms and numbers and began the long process of finding firm doctrines in Plato by laying down that forms were only of those things that exist in nature. Xenocrates was also the first, as far as is known, to turn his attention to what continued to be a subject of controversy throughout the history of Platonism, namely whether the account of creation offered in the *Timaeus* was to be taken as chronological or merely expository. He took the latter view, which turned out to be the most favoured one in antiquity; Aristotle was on the other side. Whether Xenocrates’ three successors as head of the Academy (Polemon, Crates, and Crantor) developed Platonism is uncertain. Crantor (c. 330–270 bce) was allegedly the first to write commentaries on Plato, particularly on the *Timaeus*. After Crantor the Academy was preoccupied for about two centuries with the serious questioning of human claims to knowledge. This began with Arcesilaus (316/315–c. 241 bce), who is described as the founder of the Middle Academy. There was a genuine desire to recover the critical, questioning, and agnostic attitude of the Socrates of Plato’s early dialogues as well as philosophical exasperation with the dogmatism of some of the contemporary Hellenistic philosophers, especially the Stoics. It is likely that

Arcesilaus was influenced to some extent by Pyrrhon (c. 360–c. 272 bce), founder of the tradition to which the name Skeptic was applied in antiquity. The Skeptical Academics denied that certainty on any subject was possible and worked out a sophisticated theory of probability as a guide to practical decision making. Their critical dialectic and probability theory were best expounded by Carneades (214/213–129/128 bce). Though he wrote nothing, he was regarded as the founder of the New Academy. A return to dogmatic and positive philosophical teaching was effected by Philo of Larissa (died c. 79 bce) and his pupil Antiochus of Ascalon, who was head of the school in 79–78 bce.“

MP:

„Počátky středoplatonismu jsou nejasné, hlavní směr se vyjasnil až v 1. století našeho letopočtu. Souviselo to s obrodou pythagorejství. Poseidoniův platonizovaný stoicismus a dualismus mezi rozumem a hmotou posílil názorový kontext této doby a mohl mít stejně tak jako stoicizovaný platonismus Antiochův na středoplatonismus stejný vliv. Tato filozofie má za to, že realita je složená z čísel a číselných řad. Zaznamenáváme zde tedy i vliv stoického ducha, zejména v oblasti etické, která sehrála v pozdější vývojové fázi nespornou úlohu. Existoval zde také ale i silný aristotelský vliv – ovšem zejména Atticus a Gaius Taurus měli proti určitým aristotelským formám nauky výhrady, Atticus byl obzvláště pohoršen nad tím, když Aristotelés nedokázal patřičně vysvětlit úlohu prozřetelnosti. Obecnou charakteristikou této revidované platónské filozofie a s tím i úzce souvisejícího novopythagorejství bylo uznání hierarchie božských principů a důraz na transcendenci nejvyššího principu. V tehdejší době byl už čas od času nazýván jako „Jedno“. Jedno reprezentovalo místo pro platónské formy božské mysli, rozvíjeny byly také postoje, které vyžadovaly tzv. „útěk z těla“ čili vzestup mysli k božskému a věčnému. Začínal se také řešit problém „zla a zlého“, připisovaného buď zlé duši světa, nebo hmotě...

Nejznámějšími ze středoplatoniků je esejista a tvůrce životopisných příběhů Plútarchos z Chaironeje. Z filosofického hlediska byli také pro toto období velmi důležití filosofové jako Gaius, Albinus a Apuleius z Madaury, dále již zmíněný Atticus a Numenius z Apameje. Právě z myšlenek těchto a dalších středoplatoniků, v kombinaci s dalšími „kolonádními“ peripatetickými komentáři Aristotelova učení, vyšel velký novoplatónský učenec Plótinus. Ten v pozdějších letech začal připravovat vlastní, dá se říci, originální verzi platonismu, která byla velice individualistická a pevně zakořenila v následující školské platónské potažmo novoplatónské tradici.“

EB:

„Though the origins of Middle Platonism are obscure, its main direction became clear in the 1st century ce. It seems to have been linked from the beginning with the closely related revival of Pythagoreanism (a philosophy holding that reality is number, and sometimes showing, after the revival, a tendency to superstitious occultism). The somewhat Platonized Stoicism of Poseidonius (c. 135–c. 51 bce), whose dualism of matter and reason enhanced the roles of emotion and will, may have influenced its beginnings, as did the Stoicized Platonism of Antiochus; and Stoic influence, especially in the ethical field, remained important in its later developments. There was also a strong Aristotelian influence— though a minority of 2nd-century Platonists, notably Atticus and, to a lesser extent, Gaius Calvenus Taurus, objected to certain Aristotelian doctrines. Atticus was particularly offended by Aristotle’s failure to provide for providence. The general characteristics of this revised Platonic philosophy (and the closely related Neo-Pythagoreanism) were the recognition of a hierarchy of divine principles with stress on the transcendence of the supreme principle, which was already occasionally called “the One”; the placing of the Platonic forms in the divine mind; a strongly otherworldly attitude demanding a “flight from the body,” an ascent of the mind to the divine and eternal; and a preoccupation with the problem of evil, attributed either to an evil world soul or to matter. The best known of the Middle Platonists is the biographer and essayist Plutarch of Chaeronea (c. 46–120 ce). More important philosophically were other 2nd-century figures: Gaius and two men possibly influenced by him, Albinus and

Apuleius (better known as author of the prose narrative *The Golden Ass*); Atticus; and Numenius of Apamea. It was from the thought of these and other Middle Platonists, combined with his own reading of Alexander and other Peripatetic commentators on Aristotle, that the foremost Neoplatonist, Plotinus, started constructing his own interpretation of Platonism, which was both profoundly original and firmly rooted in an established school tradition.“

Celá práce, včetně třetí kapitoly věnované theurgii, je založena na sekundární literatuře, nikoli na studiu literatury pramenné. Pokud je pramenná literatura v práci zmíněna, ve většině případů je tato zmínka převzata z literatury sekundární a není k ní doplněn bibliografický údaj (např. Proklos, *Základy teologie*, str. 89). Zpravidla je sekundární zdroj vyznačen na konci odstavce nebo po několika odstavcích bibliografickou poznámkou pod čarou, nikoli však důsledně (např. na str. 77- 78 dva velmi dlouhé odstavce – lze jen vtušit, že je tu parafrázována Anne Sheppard). Vzhledem k tomu, že autor řádně neodlišil citace a parafráze, lze jen těžko usuzovat, jak s touto sekundární literaturou pracoval, zda ji cituje, parafrázuje přesně, nebo volně. Předložená dizertace jako celek vyvolává dojem kompilátu. Dále pak, je patrné, že autor k sekundární literatuře nezaujal kritický postoj.

Předložená dizertační práce vykazuje *jazykové nedostatky*. Je v ní mnoho gramatických chyb včetně chybné interpunkce, též mnoho tiskových chyb a překlepů. Je očividné, že si autor nepromyslel transkripci řeckých jmen. V důsledku toho někdy píše Platon, jindy Platón, Plotinos, jindy však Plótin, též Plótin, Iamblichos i Iamblichos atp. Budí to dojem, že autor byl i v tomto ovlivněn sekundární literaturou, kterou zrovna parafrázoval. Ani po grafické stránce není tato dizertace dobře a pečlivě připravena (viz např. záhadný záznam „171171-180 n.l. „ - je to pozn. pod čarou č. 171, za číslem poznámky následuje letopočet 171-180 n.l.; viz též Obsah, chybí paginace, nadpisy kapitol jsou přímo obrovské etc.).

Celkově: Předložený text nevyhovuje požadavkům kladeným na doktorské dizertační práce. Za nejzávažnější nedostatek považuji to, že autor takřka doslova, byť ve vlastním překladu do češtiny, cituje anglicky psaný internetový zdroj, aniž by jej uvedl včetně náležitého bibliografického záznamu. Úplnou komparaci uvedeného internetového zdroje s předloženou dizertací jsem neprovedla. Několik výše uvedených ukázek považuji za dostatečný důvod toho, aby oponovaná dizertace nebyla doporučena k obhajobě.

Závěr:

Dizertační práci k obhajobě nedoporučuji.

V Praze dne 15. 9. 2024

PhDr. Věra Schifferová, CSc.